

प्रदेश लोक सेवा आयोग

लुम्बिनी प्रदेश, बुटवल

सूचना नं. ३६५-२०८०/०८९

मिति: २०८०/०९/२९

पाठ्यक्रम उपर सुझाव सम्बन्धी सूचना ।

प्रदेश लोक सेवा आयोग नियमावली, २०७६ को नियम ६ बमोजिम पाठ्यक्रम निर्माण समितिबाट निर्माण गरिएको तपसिल बमोजिमका प्रदेश निजामती सेवा र स्थानीय सरकारी सेवाका अधिकृत सातौं तहका पाठ्यक्रमहरू आयोगको वेवसाइटको सूचना सेक्सनमा राखिएको छ । उक्त पाठ्यक्रम उपर केही सुझाव भएमा आयोगको इमेल ठेगाना ppsc.lumbini@gmail.com मा वा अन्य माध्यमद्वारा ७ (सात) दिनभित्र आइपुग्ने गरी पठाइदिनुहुन निर्णयानुसार सम्बन्धित सबैको जनकारीका लागि अनुरोध छ ।

तपसिल:

१. प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह निरीक्षण, अंग्रेजी, नेपाली, विज्ञान, गणित, सामाजिक शिक्षा र शारीरिक शिक्षा उपसमूहका अधिकृत सातौं तहका पदहरूको खुला / आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाका लागि लिखित परीक्षाको प्रथम तथा द्वितीय पत्रको पाठ्यक्रम ।
२. प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह निरीक्षण, उपसमूहका अधिकृत सातौं तहका पदहरूको खुला/आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाका लागि लिखित परीक्षाको तृतीय पत्रको पाठ्यक्रम ।
३. प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह अंग्रेजी उपसमूहका अधिकृत सातौं तहका पदहरूको खुला/आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाका लागि लिखित परीक्षाको तृतीय पत्रको पाठ्यक्रम ।
४. प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह नेपाली उपसमूहका अधिकृत सातौं तहका पदहरूको खुला/आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाका लागि लिखित परीक्षाको तृतीय पत्रको पाठ्यक्रम ।
५. प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह सामाजिक शिक्षा उपसमूहका अधिकृत सातौं तहका पदहरूको खुला/आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाका लागि लिखित परीक्षाको तृतीय पत्रको पाठ्यक्रम ।
६. प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत स्वास्थ्य सेवा, हेल्थ ईन्स्पेक्सन समूहका अधिकृत सातौं तहका पदहरूको खुला तथा आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाका लागि लिखित परीक्षाको प्रथम, द्वितीय पत्रको पाठ्यक्रम ।

(लक्ष्मण प्रसाद ज्ञवाली)

अधिकृतस्तर आठौं

प्रदेश लोक सेवा आयोग, लुम्बिनी प्रदेश

प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह निरीक्षण, अंग्रेजी, नेपाली, विज्ञान, गणित, सामाजिक शिक्षा र शारीरिक शिक्षा उप-समूहका अधिकृतस्तर सातौं तहका पदहरूको खुला / आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

यस पाठ्यक्रम योजनालाई दुई चरणमा विभाजन गरिएको छ :

प्रथम चरण :- लिखित परीक्षा (Written Examination)

पूर्णाङ्क :- ३००

द्वितीय चरण:- क) सामूहिक परीक्षण (Group Test)

पूर्णाङ्क :- १०

ख) अन्तर्वार्ता (Interview)

पूर्णाङ्क :- ४०

परीक्षा योजना (Examination Scheme)

प्रथम चरण :- लिखित परीक्षा (Written Examination)

पूर्णाङ्क :- ३००

पत्र	विषय	खण्ड	पूर्णाङ्क	उत्तिर्णाङ्क	परीक्षया प्रणाली		प्रश्नसंख्या अङ्क	समय
प्रथम	General Subject	General Awareness & General Ability Test	१००	४०	वस्तुगत (Objective)	बहुबैकल्पिक प्रश्न (MCQs)	१०० प्रश्न X १ अङ्क	१ घण्टा ३० मिनेट
द्वितीय	General Technical Subject		१००	४०	विषयगत (Subjective)	छोटो उत्तर लामो उत्तर	४ प्रश्न X ५ अङ्क ८ प्रश्न X १० अङ्क	३ घण्टा
तृतीय	Technical Subject		१००	४०	विषयगत (Subjective)	छोटो उत्तर लामो उत्तर	४ प्रश्न X ५ अङ्क ८ प्रश्न X १० अङ्क	३ घण्टा

द्वितीय चरण : सामूहिक परीक्षण (Group Test) र अन्तर्वार्ता (Interview)

पूर्णाङ्क :- ४०

पत्र/विषय	पूर्णाङ्क	उत्तिर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली	समय
सामूहिक परीक्षण (Group Test)	१०		सामूहिक छलफल (Group Discussion)	३० मिनेट
अन्तर्वार्ता (Interview)	४०		बोर्ड अन्तर्वार्ता (Board Interview)	-

द्रष्टव्य :

- लिखित परीक्षाको माध्यम भाषा नेपाली वा अंग्रेजी अथवा नेपाली र अंग्रेजी दुबै हुनेछ ।
- माथि उल्लिखित शिक्षा प्रशासन समूह अन्तर्गतका सबै उपसमूहका लागि प्रथम र द्वितीय पत्र/विषयको विषयवस्तु एउटै (Common) र अनिवार्य हुनेछ । तर तृतीय पत्र/विषय सम्बन्धित उपसमूह अनुसार फरक फरक हुनेछ ।
- वस्तुगत बहुबैकल्पिक (Multiple Choice) प्रश्नहरूको गलत उत्तर दिएमा प्रत्येक गलत उत्तर वापत २० प्रतिशत अङ्क कट्टा गरिनेछ । तर उत्तर नदिएमा त्यस वापत अङ्क दिइने छैन र अङ्क कट्टा पनि गरिनेछैन ।
- बहुबैकल्पिक प्रश्नहरू हुने परीक्षामा कुनै प्रकारको Memory युक्त विद्युतीय उपकरण जस्तै मोबाइल फोन, क्याल्कुलेटर (Calculator), Smart घडी जस्ता वस्तुहरू प्रयोग गर्न पाइने छैन ।
- विषयगत प्रश्नहरूको हकमा तोकिएको अंकको एउटा लामो प्रश्न वा एउटै प्रश्नका दुई वा दुईभन्दा बढी भाग (Two or more parts of a single question) वा एउटा प्रश्न अन्तर्गत दुई वा बढी टिप्पणीहरू (Short notes) सोध्न सकिनेछ ।
- द्वितीय पत्रमा विषयगत प्रश्न हुनेका हकमा प्रत्येक खण्ड Section का लागि छुट्टाछुट्टै उत्तरपुस्तिकाहरू हुनेछन् । परीक्षार्थीले प्रत्येक खण्डका प्रश्नहरूको उत्तर सोही खण्डको उत्तरपुस्तिकामा लेख्नुपर्नेछ ।
- यस पाठ्यक्रम योजना अन्तर्गतका पत्र/विषयका विषयवस्तुमा जेसुकै लेखिएको भएतापनि पाठ्यक्रममा परेका कानून, ऐन, नियम तथा नीतिहरू यो पाठ्यक्रम स्वीकृत हुँदाका बखत कायम रहेकालाई यस पाठ्यक्रममा परेको सम्झनुपर्नेछ ।
- प्रथम चरणको परीक्षाबाट छनौट भएका उम्मेदवारहरूलाई मात्र द्वितीय चरणको परीक्षामा सम्मिलित गराइनेछ ।
- पाठ्यक्रम लागु मिति:-

प्रदेश लोक सेवा आयोग, लुम्बिनी प्रदेश
प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह निरीक्षण, अंग्रेजी, नेपाली, विज्ञान, गणित, सामाजिक शिक्षा र शारीरिक शिक्षा उप-समूहका अधिकृतस्तर सातौं तहका पदहरूको खुला / आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

प्रथम पत्र (Paper I): General Subject

Part (I) : - General Awareness

(60Marks)

1. **General Awareness and Contemporary Issues** (30 ×1 Mark = 30 Marks)
  - 1.1 Physical, socio-cultural and economic geography and demography of Nepal
  - 1.2 Major natural resources of Nepal
  - 1.3 Geographical diversity, climatic conditions, and livelihood & lifestyle of people
  - 1.4 Notable events and personalities, social, cultural and economic conditions in modern history of Nepal
  - 1.5 Current periodical plan of Nepal and Lumbini Province
  - 1.6 Information on sustainable development, environment, pollution, climate change, biodiversity, science and technology
  - 1.7 Nepal's international affairs and general information on the UNO, SAARC & BIMSTEC
  - 1.8 The Constitution of Nepal (From Part 1 to 5, 20 and 26 and Schedules)
  - 1.9 Governance system and Government (Federal, Provincial and Local)
  - 1.10 Provisions of civil service act and regulation relating to constitution of civil service, organisational structure, posts of service, fulfillment of vacancy and code of conduct
  - 1.11 प्रदेश निजामती सेवा ऐन, २०८०
  - 1.12 सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ र नियमावली, २०६४
  - 1.13 प्रदेश सुशासन ऐन, २०७६ र नियमावली, २०७७
  - 1.14 आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ र नियमावली, २०७७
  - 1.15 शिक्षा ऐन, २०२८ र नियमावली, २०४९
  - 1.16 विश्वविद्यालय ऐन, २०७८ र नियमावली, २०७८ (लुम्बिनी प्रदेश)
  - 1.17 विभिन्न तहका सरकारको शिक्षामा लगानीको अवस्था
  - 1.18 Functional scope of public services
  - 1.19 Public Service Charter
  - 1.20 Concept, objective and importance of public policy
  - 1.21 Fundamentals of management : planning, organizing, directing, coordinating, decision making, motivation, leadership and controlling
  - 1.22 Government planning, budgeting and accounting system
  - 1.23 Major events and current affairs of national and international importance
2. **Education in Nepal** (30 ×1 Mark = 30Marks)
  - 2.1 Educational history and major educational events in Nepal
  - 2.2 Major plans, policies and commissions in the field of Nepalese education: Nepal National Education Planning Commission - 2011; National Education System Plan – 2028; National Education Commission - 2049; National education policy, 2076
  - 2.3 Education related agencies

प्रदेश लोक सेवा आयोग, लुम्बिनी प्रदेश

प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह निरीक्षण, अंग्रेजी, नेपाली, विज्ञान, गणित, सामाजिक शिक्षा र शारीरिक शिक्षा उप-समूहका अधिकृतस्तर सातौं तहका पदहरूको खुला / आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

- 2.4 Meaning, definition, aims, functions and delivery systems of education
- 2.5 Education and society : education and social process, education and social justice
- 2.6 Relation between education and philosophy (western & eastern philosophies)
- 2.7 Concept, importance and elements of curriculum
- 2.8 School level curriculum and evaluation system in Nepal
- 2.9 Curriculum development process in Nepal: School level and local level curriculum
- 2.10 Education from global perspective: Education for All (EFA), Millennium Development Goals (MDGs), Sustainable Development Goals (SDGs)

Part (II) : - General Ability Test

(40 Marks)

3. General Ability Test

(40×1 Mark = 40 Marks)

3.1 Verbal Ability Test (14×1 Mark = 14 Marks)

Jumble words, Series, Analogy, Classification, Coding-Decoding, Matrix, Ranking Order Test, Direction and Distance Sense Test, Common Sense Test, Logical Reasoning, Assertion and Reason, Statement and Conclusions

3.2 Numerical Ability Test (14×1 Mark = 14Marks)

Series, Analogy, Classification, Coding, Arithmetical reasoning/ operation, Percentage, Ratio, Average, Loss & Profit, Time & Work, Data interpretation & Data verification

3.3 Non-verbal/Abstract Ability Test (12×1 Mark = 12Marks)

Figure Series, Figure Analogy, Figure Classification, Figure Matrix, Pattern Completion/Finding, Analytical Reasoning Test, Figure Formation and Analysis, Rule Detection, Water images, Mirror images, Cubes and Dice & Venn-diagram

द्वितीय पत्र (Paper II) : General Technical Subject

Section (A) - 80 Marks

1. शिक्षाको परिचय र शिक्षाका आधुनिक प्रवृत्तिहरू

- 1.1. शिक्षाको अर्थ, परिभाषा, स्वरूप र प्रयोजन
- 1.2. शिक्षाको व्यक्तिगत र सामाजिक लक्ष्य तथा उद्देश्य
- 1.3. शिक्षाका कार्यहरू: व्यक्तिगत, राष्ट्रिय, अन्तर्राष्ट्रिय, सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक र राजनैतिक
- 1.4. शिक्षणको अर्थ र परिभाषा, शिक्षण कला अथवा विज्ञानको रूपमा, शिक्षणका नमुनाहरू (Models of Teaching)
- 1.5. शिक्षामा अनुसन्धान: अर्थ र महत्व, अनुसन्धानका प्रकारहरू; आधारभूत, प्रायोगिक र कार्यमूलक
- 1.6. शिक्षाका आधुनिक प्रवृत्तिहरू- सबैका लागि शिक्षा, मानव अधिकार र शिक्षा, बालअधिकार र शिक्षा, विद्यालय शान्तिक्षेत्रको रूपमा, निरन्तर शिक्षा, खुला सिकाइ, शिक्षामा समान अवसर र समतामूलक पहुँच, शिक्षा र सामाजिक न्याय, बालमैत्री विद्यालय, आर्थिक लगानीका रूपमा शिक्षा, राष्ट्रिय एकताका लागि शिक्षा, अन्तर्राष्ट्रिय समझदारीका लागि शिक्षा

2. शिक्षाको समाजशास्त्रीय र दार्शनिक आधारहरू

- 2.1. समाज र समुदायको धारणा, शिक्षा र समाज विचको सम्बन्ध
- 2.2. विद्यालय समाजको उप-प्रणालीको रूपमा
- 2.3. सामाजिक प्रक्रियाहरू र शिक्षा
  - 2.3.1. सामाजिकीकरण (Socialization): अवधारणा, तरिकाहरू (Modes), सामाजिकीकरणमा दिग्दर्शनपन (Directedness), सामाजिकीकरणका निकायहरू (Agencies)
  - 2.3.2. सामाजिक अन्तरक्रिया (Social interaction): अर्थ, स्वरूप र कक्षा कोठामा सामाजिक अन्तरक्रिया
  - 2.3.3. सामाजिक परिवर्तन (Social change): अर्थ, सिद्धान्त र यसको शिक्षासँगको सम्बन्ध
  - 2.3.4. सामाजिक गतिशीलता (Social mobility): अर्थ, प्रकार र यसको शिक्षासँगको सम्बन्ध, सामाजिक गतिशीलता र सांस्कृतिक पछौटेपन (Cultural lag)
- 2.4. दर्शन : अर्थ, क्षेत्र र कार्यहरू
- 2.5. शिक्षाको दर्शनका विभिन्न पक्षसँग सम्बन्ध र तिनीहरूको प्रभाव तथा कार्यान्वयन
  - 2.5.1. आदर्शवाद (Idealism), प्रकृतिवाद (Naturalism), यथार्थवाद (Realism), प्रयोजनवाद (Pragmatism), अस्तित्ववाद (Existentialism) र प्रगतिवाद (Progressivism)
  - 2.5.2. पूर्वीय तथा पाश्चात्य दर्शन र शिक्षा

3. शिक्षण सिकाइ विधि र प्रविधिहरू

- 3.1. शैक्षणिक पद्धतिको अर्थ, परिभाषा र तत्वहरू
- 3.2. शिक्षण सिकाइ प्रविधिको अर्थ, शिक्षण र सिकाइ बीचको अन्तरसम्बन्ध, शिक्षण सिकाइमा शिक्षक, विषयविज्ञ र सुपरिवेक्षकको भूमिका, शिक्षणमा सूचना प्रविधि (ICT) र Digital pedagogy को प्रयोग
- 3.3. सिकाइ आपुरण
- 3.4. शिक्षण विधि- शिक्षण विधिहरूको परिचय/परिभाषा, विशेषताहरू, शिक्षण विधिको वर्गीकरण, पाठ्यपुस्तक र सहयोगी सामग्रीसँग शिक्षण विधिको सम्बन्ध
- 3.5. शैक्षणिक योजना: पाठ योजना, एकाइ योजना, कार्य योजना, कार्यपत्रो र समय तालिका
- 3.6. शैक्षिक सामग्रीको अवधारणा, प्रकार, छनौट, तयारी तथा प्रयोग

प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत नेपाल शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह निरीक्षण, अंग्रेजी, नेपाली, विज्ञान, गणित, सामाजिक शिक्षा र शारीरिक शिक्षा उप-समूहका अधिकृतस्तर सातौं तहका पदहरूको खुला / आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

4. शिक्षा मनोविज्ञान

- 4.1. शिक्षा मनोविज्ञानको अर्थ, क्षेत्र, आवश्यकता र महत्व
- 4.2. मानव विकास (Human Development)
  - 4.2.1. वृद्धि र विकासको अवधारणा, मानव विकासका सिद्धान्त र विशेषताहरू
  - 4.2.2. मानव विकास अध्ययनका उद्देश्य, महत्व तथा विधिहरू
  - 4.2.3. मानव विकासका चरणहरू र तिनीहरूका विशेषताहरू
- 4.3. यौन परिपक्वताको अवस्था : परिचय, शारीरिक र संवेगात्मक परिवर्तन तथा प्रभावहरू
- 4.4. किशोरावस्था: परिचय, विकासात्मक कार्यहरू, शारीरिक परिवर्तन, सामाजिक-संवेगात्मक परिवर्तन, रुचिहरू र उनीहरूमा देखा पर्ने मुख्य मुख्य व्यवहारहरू
- 4.5. यौन परिपक्वता र किशोरावस्थाका विद्यार्थीको सुरक्षित विकासमा शिक्षक र अभिभावकको भूमिका

5. सिकाइ र यसका सिद्धान्तहरू

- 5.1. सिकाइको परिचय: सिकाइको अर्थ, स्वरूप र शैलीहरू (Styles), परिपक्वता र सिकाइ, स्व-प्रतिविम्बन र सिकाइ
- 5.2. सिकाइ र बुद्धिमत्ता, बुद्धिमत्ताका सिद्धान्तहरू, बहु-बुद्धिमत्ता (Multiple intelligence), संवेगात्मक बुद्धिमत्ता (Emotional intelligence)
- 5.3. सिकाइका सिद्धान्त: संयन्त्र, विशेषता र शैक्षिक उपयोग
  - 5.3.1. शास्त्रीय सम्बन्धन (Classical Conditioning)
  - 5.3.2. कार्यपरक सम्बन्धन (Operant Conditioning)
  - 5.3.3. प्रयत्न र भूल सिकाइ (Trial & Error Learning)
  - 5.3.4. अन्तरदृष्टि सिकाइ सिद्धान्त (Insightful Learning Theory)
  - 5.3.5. जिन पियाजे (Jean Piaget) र लेव भिगोत्सी (Lev S. Vygotsky) का सिकाइ सिद्धान्तहरू
  - 5.3.6. ग्याग्नेको तहगत सिद्धान्तहरू (Gagne's Hierarchical Learning Theories)
  - 5.3.7. बान्दुराको सामाजिक सिकाइ सिद्धान्त (Bandura's Social Learning Theory)
- 5.4. सिकाइमा प्रभाव पार्ने तत्वहरू
  - 5.4.1. प्रारम्भिक व्यवहार: परिचय, प्रकार र सिकाइमा भूमिका
  - 5.4.2. सिकाइको स्थानान्तरण: अवधारणा, प्रकार, सिद्धान्त र प्रभाव पार्ने तत्वहरू
  - 5.4.3. स्मरण र विस्मरण: स्मरणको अवधारणा, प्रकार, मापन प्रक्रिया र स्मृति क्षमतामा सुधारका विधिहरू, विस्मरणको अवधारणा र कारणहरू
  - 5.4.4. उत्प्रेरणा: परिचय, प्रकार र सिकाइमा प्रयोग गरिने उत्प्रेरकहरू
  - 5.4.5. अभ्यास: अवधारणा, प्रकार र उपयोग
  - 5.4.6. पुनर्वल: अवधारणा, प्रकार र उपयोग

6. पाठ्यक्रमको परिचय र विकास

- 6.1. पाठ्यक्रम: अवधारणा, तत्व, आवश्यकता तथा पाठ्यक्रमीय लक्ष्यका स्रोतहरू (Sources of Curricular goals)
- 6.2. पाठ्यक्रमका ढाँचा (Curriculum designs):
  - 6.2.1. ढाँचा (Designs): विषय-केन्द्रित (Subject-centered), क्रियाकलाप-केन्द्रित (Activity-centered), समस्या-केन्द्रित (Problem - centered) र मुख्य पाठ्यक्रम (Core Curriculum)

प्रदेश लोक सेवा आयोग, लुम्बिनी प्रदेश

प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत नेपाल शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह निरीक्षण, अंग्रेजी, नेपाली, विज्ञान, गणित, सामाजिक शिक्षा र शारीरिक शिक्षा उप-समूहका अधिकृतस्तर सातौं तहका पदहरूको खुला / आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

6.2.2. सुसुप्त पाठ्यक्रम (Hidden Curriculum)

6.2.3. पाठ्यक्रम विकासका नमूनाहरू (Models): तार्किक (Rational): Tyler and Taba, चक्रीय (Cyclical):

Wheeler and Nicholls र गतिशील (Dynamic): Decker Walker and Malcolm Skilbeck

6.3. पाठ्यक्रम निर्माण प्रक्रिया (Curriculum Development Process) : आवश्यकताको पहिचान (Needs identification), लक्ष्य, ध्येय र उद्देश्य निर्धारण (Determining aims, goals and objectives), विषयवस्तु र सिकाइ अनुभवको छनौट र संगठन (Selection and organization of contents and learning experiences) तथा मूल्याङ्कन (Evaluation)

6.4. पाठ्यक्रम निर्माणमा प्रभाव पार्ने तत्वहरू: विद्यार्थी, समकालीन समाज, संस्कृति, सामाजिक परिवर्तन, विषयवस्तु, दर्शन र मनोविज्ञान

6.5. पाठ्यक्रम संगठन र विकासका आधुनिक प्रवृत्तिहरू (Current trends in curriculum organization and development)

7. मूल्याङ्कनको परिचय र प्रयोजन

7.1. मापन र मूल्याङ्कन (Measurement and Evaluation)

7.2. मापनका साधन, मूल्याङ्कनका प्रकार र मूल्याङ्कनका साधनमा हुनुपर्ने विशेषताहरू

7.3. परीक्षणको अर्थ र प्रकार: मानक र मापदण्डमा आधारित (Norm referenced and criterion referenced test), विषयगत र वस्तुगत (Subjective and Objective), प्रामाणिक र गैर-प्रामाणिक अथवा शिक्षक निर्मित (Standardized and non standardized or teacher made)

7.4. परीक्षण विकास प्रक्रिया: उद्देश्य निर्धारण, विषयवस्तुको छनौट, विशिष्टीकरण तालिकाको विकास, प्रश्नहरूको लेखन, प्रश्नहरूको विश्लेषण र सम्पादन, विश्वसनीयता र वैधता निर्धारण, अन्तिम प्रश्नपत्रको निर्माण, सांस्कृतिक आधारमा परीक्षणको समायोजन, परीक्षण-संचालन, परीक्षण र नतिजा विश्लेषण

7.5. मूल्याङ्कन पद्धति: Liberal Promotion System (LPP), Continuous Assessment System (CAS), Letter grading system

7.6. सामान्य सांख्यिकीय विश्लेषण (Simple statistical analysis)

7.6.1. तथ्यांकको संकलन, विश्लेषण र प्रस्तुतीकरण

7.6.2. केन्द्रीय प्रवृत्तिको मापन: मध्यक (Mean), मध्यिका (Median) र रित (Mode)

7.6.3. तथ्यांकको तुलनात्मक स्थितिको गणना (Measures of relative position): प्रतिशताङ्क (Percentile) र प्रामाणिक प्रासाङ्क (Standard Score)

7.6.4. विचरणशीलताको मापन (Measures of variability): तथ्यांकको विस्तार (Range) र स्तरीय भिन्नता (Standard deviation)

8. शिक्षा प्रशासन, शैक्षिक व्यवस्थापन, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र उच्च शिक्षा व्यवस्थापन

8.1. शिक्षा प्रशासन: अर्थ, परिभाषा, उद्देश्य, महत्व र विकासक्रम

8.2. संघीयताका सन्दर्भमा शिक्षा नीति, नीतिको क्षेत्र र नीतिका विशेषताहरू

8.3. नेपालको संविधान पछि जारी भएका शिक्षा सम्बन्धित ऐनहरूमा शिक्षा प्रशासन सम्बन्धी व्यवस्था

8.4. स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा शिक्षा प्रशासन सम्बन्धी व्यवस्था

8.5. शैक्षिक व्यवस्थापन: परिभाषा र महत्व

8.6. शैक्षिक व्यवस्थापनको क्षेत्र: शिक्षण-सिकाइको प्राविधिक पक्षको व्यवस्थापन, रणनीतिक व्यवस्थापन तथा दैनिक कार्य सञ्चालन व्यवस्थापन

प्रदेश लोक सेवा आयोग, लुम्बिनी प्रदेश

प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत नेपाल शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह निरीक्षण, अंग्रेजी, नेपाली, विज्ञान, गणित, सामाजिक शिक्षा र शारीरिक शिक्षा उप-समूहका अधिकृतस्तर सातौं तहका पदहरूको खुला / आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

- 8.7. नेपालमा शिक्षाको संरचना: अनौपचारिक, निरन्तर शिक्षा, प्रारम्भिक बाल विकास र शिक्षा, विद्यालय शिक्षा, उच्च शिक्षा, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिम
- 8.8. विद्यालय अनुशासन: विधि, प्रक्रिया र रचनात्मक नीति
- 8.9. शिक्षा आयोग तथा योजनाहरूमा विद्यालय शिक्षा, पाठ्यक्रम, शिक्षक र विद्यार्थी मूल्याङ्कन सम्बन्धी सुझावहरू
- 8.10. प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिम सम्बन्धित संरचना, निकाय र नीतिगत व्यवस्था
- 8.11. उच्च शिक्षा व्यवस्थापन र उच्च शिक्षाका नीतिगत व्यवस्था, संरचना र निकाय
- 9. विद्यालय पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री व्यवस्थापन**
  - 9.1. विद्यालय व्यवस्थापन: अर्थ, उद्देश्य, प्रकार र महत्व
  - 9.2. विद्यालय स्थापना वा कक्षा थपका आधारहरू (जनसंख्या, भौगोलिक अवस्था, सामाजिक बनौट, तल्लो तहको विद्यालयहरू, विद्यालय छनौटको अवसर, लागत र कुशलताको प्रश्न, समता र गुणस्तरको प्रश्न)
  - 9.3. सामुदायिक र संस्थागत विद्यालय व्यवस्थापन: सेवा क्षेत्रको अवधारणा र सामुदायिक र संस्थागत विद्यालय स्थापनाका फरक आधार, फरक प्रकृतिका विद्यालयको व्यवस्थापनमा शिक्षा निकायको भूमिका
  - 9.4. विद्यालयको भौतिक व्यवस्थापन: भवन तथा आवश्यक पूर्वाधार, पुस्तकालय, सिकाइ वातावरण
  - 9.5. निश्चित तहको मात्र पढाइ हुने वा सबै तहको पढाइ हुने एकीकृत विद्यालय व्यवस्थापन
  - 9.6. विद्यालय स्थापना सम्बन्धमा विभिन्न तहको भूमिका: संघ, प्रदेश, स्थानीय तहको नीति निर्माण र स्तर निर्धारण, स्रोत परिचालन, अनुमति तथा दैनिक कार्य सञ्चालनको व्यवस्थापनमा भूमिका
  - 9.7. विद्यालय पाठ्यक्रम विकासका आधार: विद्यार्थीका आवश्यकता, सामाजिक आवश्यकता, सिकाइ पद्धतिको विकास, प्राविधिको विकास र प्राविधिसम्म पहुँच
  - 9.8. नेपालमा विद्यालय पाठ्यक्रमको अध्ययन: राष्ट्रिय उद्देश्य र तहगत सक्षमता, तहगत रूपमा रहेको विषयगत क्षेत्र र क्रम, पाठ्यघण्टा, ज्ञान र सिपका आधारमा दिइएको भार
  - 9.9. नेपालमा पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री विकासमा विभिन्न तह र निकायको भूमिका
- 10. विद्यार्थी, शिक्षक र विद्यार्थी मूल्याङ्कन सम्बन्धी व्यवस्थापन**
  - 10.1. विद्यार्थी भर्ना र समूह विभाजनका आधार
  - 10.2. समता तथा व्यक्तिको पूर्ण क्षमता विकास गर्ने विषय: विद्यार्थीलाई विभिन्न समूहमा राख्ने आधार (उपलब्धिका आधारमा वा मिश्रित) र यसका फाइदा र वेफाइदाहरू
  - 10.3. विद्यार्थीको नेतृत्व विकासमा विद्यालयको भूमिका: विद्यालयमा प्रजातान्त्रिक अभ्यासको अवसर, नेतृत्व लिने अवसर, बहु-प्रतिभाको खोजी, चिनारी र विकासको अवसर
  - 10.4. शिक्षक व्यवस्थापन: अवधारणा र महत्व
  - 10.5. शिक्षकको तयारी र शिक्षक अध्यापन अनुमतिपत्र: लामो तयारी कोर्ष वा प्राज्ञिक कोर्ष पछिको पेशागत तयारी, शिक्षक सक्षमता र शिक्षक तयारी, शिक्षक अध्यापन अनुमति पत्र
  - 10.6. शिक्षक सेवा: पदका आधारमा भर्ना गर्ने पद्धति, तहगत रूपमा शिक्षक तयारी र भर्ना, शिक्षकको सरुवा र बढुवाको व्यवस्थापन
  - 10.7. शिक्षक पेशागत विकास: संरचना, नीति र कार्यक्रमहरू
  - 10.8. शिक्षक तालिमको महत्व, शिक्षक तालिममा नवपरिवर्तन, लघुशिक्षण (Micro Teaching), तादात्म्यकृत शिक्षण (Simulated Teaching) र समूह शिक्षण (Group Teaching)

प्रदेश लोक सेवा आयोग, लुम्बिनी प्रदेश

प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत नेपाल शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह निरीक्षण, अंग्रेजी, नेपाली, विज्ञान, गणित, सामाजिक शिक्षा र शारीरिक शिक्षा उप-समूहका अधिकृतस्तर सातौं तहका पदहरूको खुला / आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

- 10.9. विशेष शिक्षा र विशेष शिक्षा शिक्षणका लागि शिक्षक तयारी
- 10.10. शिक्षकको आपूर्ति, गुणस्तर र प्रभावकारिता
- 10.11. शिक्षक सेवाको गठन र परिचालन: पदको स्वीकृति, माग र तयारी
- 10.12. विद्यार्थी मूल्याङ्कनको अवधारणा: अर्थ, परीक्षणका साधन, परीक्षणको विश्वसनीयता र वैधता, कक्षा कोठामा आधारित परीक्षा र मूल्याङ्कनका साधनहरू
- 10.13. परीक्षा व्यवस्थापन सम्बन्धी विद्यमान अवस्था र संरचनागत व्यवस्था तथा संघीयताको सन्दर्भमा विभिन्न निकायको भूमिका
- 10.14. विद्यार्थी उपलब्धि परीक्षण: उद्देश्य, प्रक्रिया, नतिजाको विश्लेषण र यसको उपयोग
- 10.15. नेपालको सन्दर्भमा उपलब्धि परीक्षण र प्रणालीगत उत्तरदायित्व

Section (B) - 20 Marks

11. सार्वजनिक व्यवस्थापन

- 11.1. कर्मचारी व्यवस्थापनका विविध पक्षहरू: कार्यविश्लेषण, कार्यविवरण, कार्यमूल्याङ्कन, भर्ना, छनौट, नियुक्ति, पदस्थापन, बढुवा, तलब सुविधा, उत्प्रेरणा, बृत्ति विकास र अवकाश
- 11.2. सार्वजनिक व्यवस्थापनमा निर्देशन, नियन्त्रण, पदसोपान, निर्णय प्रक्रिया, नेतृत्व, समन्वय, अधिकार प्रत्यायोजन र निक्षेपण, सुपरिवेक्षण, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
- 11.3. सार्वजनिक सेवा प्रवाहको अर्थ, महत्व र सेवा प्रवाह गर्ने तरिका/ माध्यमहरू
- 11.4. सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा कम्प्युटर, इन्टरनेट, सामाजिक सञ्जाल, भर्चुअल (Virtual) सिकाइ, सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग, अवसर तथा चुनौतीहरू
- 11.5. व्यवसायिकता, अनुशासन र आचार-संहिता
- 11.6. सार्वजनिक नीति तर्जुमा, कार्यान्वयन र मूल्याङ्कन
- 11.7. व्यवस्थापनका विविध पक्षहरू: द्वन्द्व व्यवस्थापन, समय व्यवस्थापन, तनाव व्यवस्थापन, परिवर्तन व्यवस्थापन, ज्ञान व्यवस्थापन (Knowledge Management), विविधता व्यवस्थापन (Diversity Management), नयाँ सार्वजनिक शासन (New Public Governance)

12. कार्यालय व्यवस्थापन तथा लेखा

- 12.1. कार्यालय कार्यविधि: टिप्पणी, चिठीपत्र र प्रतिवेदन
- 12.2. अभिलेख व्यवस्थापन र जिन्सी व्यवस्थापन
- 12.3. लेखा प्रणाली र लेखापरीक्षणको परिचय, विशेषता, उद्देश्य र आधारभूत सिद्धान्त
- 12.4. बजेटको अर्थ, सिद्धान्त, प्रकार र महत्व
- 12.5. सरकारी आर्थिक कारोवार: परिचय, विशेषता, कारोवार विश्लेषण, प्रारम्भिक लेखाङ्कन, खातामा प्रविष्टि र प्रतिवेदन सम्बन्धी व्यवस्था
- 12.6. बेरुजु र बेरुजु फछ्यौट सम्बन्धी व्यवस्था
- 12.7. सार्वजनिक खरिद सम्बन्धी कानुनी व्यवस्था र कार्यविधि
- 12.8. खरिद व्यवस्थापन: प्रतितपत्र, खरिद विधिहरू, जमानत तथा खरिद योजना
- 12.9. कार्यालयमा संचारको महत्व, प्रकार, माध्यम
- 12.10. व्यवस्थापन सूचना प्रणाली र यसको महत्व

प्रदेश लोक सेवा आयोग, लुम्बिनी प्रदेश
प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत नेपाल शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समुह निरीक्षण उप-समूहका
अधिकृत स्तर सातौं तहका पदहरूको खुला/ आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

तृतीय पत्र (Paper III) : Service - Group Specific Subject

Section (A) - 30 Marks

१. निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण अवधारणा
  - १.१. अर्थ, परिभाषा, उद्देश्य र सिद्धान्तहरू
  - १.२. महत्व र कार्यहरू
  - १.३. प्रकारहरू र तिनीहरूको चक्र (Cycle)
  - १.४. नविनतम चिन्तन र अभ्यासहरू
२. विद्यालय सुपरीवेक्षणको प्रक्रिया (Process of School Supervision)
  - २.१. विद्यालय सुपरीवेक्षणको लागि योजना, कक्षा अवलोकन तथा निर्देशन
  - २.२. सुपरीवेक्षणका प्रविधिहरू र छलफलका तरिका
  - २.३. सुपरीवेक्षण सम्बन्धी आधारभूत सिप: संचार, शैक्षिक नेतृत्व, मानवीय क्षमता प्रस्फुटन (Releasing), शिक्षकको मनोबल अभिनिर्माण
३. सुपरीवेक्षणको कार्य तथा गुणहरू
  - ३.१. व्यक्तिगत, पेशागत र मनोसामाजिक गुण
  - ३.२. सुपरीवेक्षण कार्य - नेतृत्व प्रदान, कार्यक्रम निर्माण, कार्यशाला र सम्मेलनको आयोजना तथा कार्यान्वयन
  - ३.३. कक्षा अवलोकन: रणनीति, अवलोकन फारम र साधन/प्रविधि: निर्माण र प्रयोग
  - ३.४. कक्षा कोठा भित्रको अन्तरक्रिया: अवधारण, फाइदा र प्रयोग
  - ३.५. अनौपचारिक तथा समाहित शिक्षाका कक्षाहरूको सुपरीवेक्षण

Section (B) - 20 Marks

४. नेपालमा शैक्षिक निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण
  - ४.१. नेपालमा शैक्षिक निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षणको इतिहास
  - ४.२. वि.सं. २००७ साल भन्दा पहिलेको निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण प्रणाली
  - ४.३. वि.सं. २००७ साल पछि विकसित भएका निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण प्रविधि
  - ४.४. वि.सं. २०२८ साल पछि हालसम्म विकसित निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षण प्रणाली
  - ४.५. नेपालमा निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षणको व्यवहारिक नमूनाहरू (Project and Non Project Models): सेती परियोजना, प्राथमिक शिक्षा परियोजना र आधारभूत तथा प्राथमिक शिक्षा परियोजना
  - ४.६. नेपालमा निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षणका चुनौती तथा समाधानका उपायहरू
५. नेपालमा शिक्षाको विकास र निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षणका सम्बन्धमा भएका प्रयासहरू र कानूनी व्यवस्था
  - ५.१. राणा शासनकालमा भएका प्रयासहरू
  - ५.२. राणा शासन पछि विकसित शैक्षिक अवस्थाहरू
  - ५.३. विभिन्न आयोग तथा योजनाहरूमा विद्यालय शिक्षा, पाठ्यक्रम, शिक्षक र विद्यार्थी मूल्याङ्कन सम्बन्धी सुझावहरू
    - ५.३.१. नेपाल राष्ट्रिय शिक्षा योजना आयोगको प्रतिवेदन, २०११
    - ५.३.२. राष्ट्रिय शिक्षा पद्धतिको योजना, २०२८
    - ५.३.३. राष्ट्रिय शिक्षा आयोगको प्रतिवेदन, २०४९
  - ५.४. संघीय तथा प्रादेशिक चालु आवधिक योजनामा शिक्षा विकास योजनाहरू
  - ५.५. विद्यमान नेपालको संविधानमा शिक्षा सम्बन्धी व्यवस्था
  - ५.६. संघीय संरचनाका शिक्षा सम्बन्धी कानूनहरू
  - ५.७. स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा शिक्षा सम्बन्धी व्यवस्था

प्रदेश लोक सेवा आयोग, लुम्बिनी प्रदेश
प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत नेपाल शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समुह निरीक्षण उप-समूहका
अधिकृत स्तर सातौं तहका पदहरूको खुला/ आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

Section (C) - 30 Marks

६. कक्षा कोठा व्यवस्थापन
- ६.१. अवधारण, महत्व, उद्देश्यसंग सम्बन्ध र कार्य क्षेत्र
  - ६.२. व्यवस्थापनको वार्षिक कार्य योजना निर्माण र प्रयोग
  - ६.३. मनोवैज्ञानिक वातावरणको व्यवस्थापन
  - ६.४. शिक्षण सिकाइको व्यवस्थापन
  - ६.५. आंकलन (Assessment), अभिलेख र प्रतिवेदनको व्यवस्थापन
७. शैक्षिक व्यवस्थापन
- ७.१. व्यवस्थापनको अवधारणा र शिक्षामा यसको प्रयोग
  - ७.२. शैक्षिक व्यवस्थापनको अवधारणा, महत्व र क्षेत्र
  - ७.३. शैक्षिक प्रशासन र शैक्षिक व्यवस्थापन
  - ७.४. प्रशासनिक व्यवस्थापन र शैक्षिक व्यवस्थापन - विद्यालयसंग सम्बन्धित पक्षहरू तथा कार्यहरूको व्यवस्थापन: समय, तनाव, संकट, मानव संशाधन र विद्यालय बजेट
८. शैक्षिक निरीक्षण तथा सुपरीवेक्षणमा शिक्षाका निकायहरूको भूमिका र कर्तव्य
- ८.१. संघीय सरकारका शिक्षा सम्बन्धी निकायहरू
  - ८.२. प्रदेश सरकारका शिक्षा सम्बन्धी निकायहरू
  - ८.३. शिक्षासँग सम्बन्धित स्वसाशित संस्थाहरूको निरीक्षण सम्बन्धी व्यवस्था
  - ८.४. स्थानीय तह स्तरीय व्यवस्था
  - ८.५. विद्यालय स्तरीय प्रावधान

Section (D) - 20 Marks

९. शैक्षिक योजना
- ९.१. शैक्षिक योजनाको अवधारण: अर्थ र उद्देश्य, शैक्षिक योजनामा शैक्षिक, आर्थिक, सामाजिक, राजनैतिक समझदारी (Considerations), योजना निर्माणमा बैकल्पिक पहुँच, देश विकास तथा शैक्षिक सुधारका लागि शिक्षा योजना
  - ९.२. शैक्षिक योजना निर्माणका प्रक्रिया: आवश्यकताको पहिचान, उद्देश्य निर्माण, नीति निर्माण, प्राथमिकता निर्धारण, संभाव्यता अध्ययन र शिक्षा योजना निर्माण
  - ९.३. शैक्षिक योजना कार्यान्वयन, मूल्याङ्कन र सुधार
  - ९.४. शैक्षिक योजनामा ध्यान दिनुपर्ने पक्षहरू
  - ९.५. संघीयतामा शिक्षा अवधारण, प्रकार, हालको अवस्था, समस्या र चुनौती
१०. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
- १०.१. अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको अवधारणा: अर्थ र उद्देश्य, प्रयोग
  - १०.२. अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको ऐतिहासिक विकासक्रम
  - १०.३. शैक्षिक सूचकहरूको निर्माण तथा निर्णय प्रकृत्यामा प्रयोग
  - १०.४. विद्यालयका कार्यहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
  - १०.५. आयोजना तथा परियोजनाको अनुगमन र मूल्याङ्कन
  - १०.६. नतिजाम आधारित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
  - १०.७. शैक्षिक सुशासनका लागि अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

प्रदेश लोक सेवा आयोग, लुम्बिनी प्रदेश

प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत नेपाल शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समुह निरीक्षण उप-समूहका अधिकृत स्तर सातौं तहका पदहरूको खुला/ आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

प्रदेश निजामती सेवा अन्तर्गत शिक्षा सेवाका सबै समूह/उपसमूहको सातौं तहका पदहरूमा प्रथम चरणको लिखित परीक्षाबाट छनौट भएका उम्मेदवारहरूलाई मात्र लिइने सामूहिक परीक्षण (F q t o S d r s) को लागि

सामूहिक छलफल (Group Discussion)

यस प्रयोजनको लागि गरिने परीक्षणको पूर्णाङ्क १० र समय ३० मिनेटको हुनेछ जुन नेता विहीन सामूहिक छलफल (Leaderless Group Discussion) को रूपमा अवलम्बन गरिनेछ । दिइएको प्रश्न वा Topics का विषयमा पालैपालोसँग निर्दिष्ट समय भित्र समूह बीच छलफल गर्दै प्रत्येक उम्मेदवारले व्यक्तिगत प्रस्तुति (Individual Presentation) गर्नु पर्नेछ । यस परीक्षणमा मूल्याङ्कनको लागि देहाय अनुसारको समिति रहनेछ :

आयोगका अध्यक्ष वा सदस्य	-अध्यक्ष
आयोगका सदस्य	-सदस्य
दक्ष/विज्ञ (१ जना)	-सदस्य

सामूहिक छलफलमा दिइने नमूना प्रश्न वा Topic

उदाहरणको लागि -उर्जा संकट, गरिबी निवारण, स्वास्थ्य बीमा, खाद्य सुरक्षा, प्रतिभा पलायन, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा, शैक्षिक गुणस्तर, महिला हिसा, मानव बेचबिखन रोकथाम आदि जस्ता विषयहरू मध्ये कुनै एक Topic मात्र दिइनेछ ।

तृतीय पत्र (Paper III) : Technical Subject

Section A- 20 Marks

- 1. Language Learning and Language Teaching** 10 Marks
- 1.1 Aspects of language
- 1.2 First language learning and second/foreign language learning
- 1.2.1 Behaviorisms and Mentalist
- 1.2.2 Similarities and differences between first and second language learning and teaching
- 1.3 Aspects of language teaching
- 1.4 English Language Teaching (ELT) situation in Nepal
- 2. Language Teaching Methods and Approaches (characteristics, merits and demerits)** 10 Marks
- 2.1 Traditional methods of language teaching (Accuracy Model)
- 2.1.1 Grammar Translation Method
- 2.1.2 Structural Method
- 2.1.3 Audio-lingual Method
- 2.2 Modern methods of language teaching (Fluency Model)
- 2.2.1 Functional Method
- 2.2.2 Communicative Approach
- 2.2.3 Task-based Approach

Section B- 30 Marks

- 3. Teaching Language Aspects** 10 Marks
- 3.1. Teaching of vocabulary
- 3.1.1 Aspects of vocabulary teaching
- 3.1.2 Techniques of teaching vocabulary items
- 3.2 Teaching of grammar
- 3.2.1 Inductive and deductive method
- 3.2.2 Grammar and grammar-less teaching
- 4. Teaching Language Skills** 10 Marks
- 4.1 Teaching of listening
- 4.1.1 Components of teaching listening
- 4.1.2 Real life listening
- 4.1.3 Purpose of listening
- 4.1.4 Techniques of teaching listening
- 4.2 Teaching of speaking.
- 4.2.1 Components of teaching speaking
- 4.2.2 Techniques of teaching speaking
- 4.3 Teaching of reading
- 4.3.1 Teaching of Reading
- 4.3.2 Reading sub-skills
- 4.3.3 Techniques of teaching reading
- 4.4 Teaching of writing
- 4.4.1 Writing as a process
- 4.4.2 Writing as a product

प्रदेश लोक सेवा आयोग, लुम्बिनी प्रदेश
प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत नेपाल शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समुह अंग्रेजी उप-समूहका
अधिकृत स्तर सातौं तहका पदहरूको खुला/ आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

4.4.3 Stages of teaching writing

5. Testing Language Aspects and skills 10 Marks
- 5.1 Testing and assessment
  - 5.2 Types of language tests:
    - 5.2.1 Diagnostic test
    - 5.2.2 Proficiency test
    - 5.2.3 Achievement test
    - 5.2.4 Progressive test
  - 5.3 Testing different language aspects and skills
  - 5.4 Construction of test items for language tests

Section C- 30 Marks

6. Language and Linguistics 10 Marks
- 6.1 Definition of language
  - 6.2 Characteristics of language
  - 6.3 Differences between human language and animal communication
7. Communicative English 10 Marks
- 7.1 Developing communicative competence
  - 7.2 Teaching of language functions
    - 7.2.1 Types of language functions
    - 7.2.2 Language functions prescribed at the school level in Nepal
    - 7.2.3 Teaching language functions in context (The Presentation Practice Production Model)
8. English Sounds and Structures 10 Marks
- 8.1 English sound system (Vowels and consonants)
  - 8.2 Role of stress in the English language
  - 8.3 Strong and weak form in the connected speech
  - 8.4 Differences between English and Nepali sound system

Section D- 20 Marks

9. ELT curriculum and Textbooks 10 Marks
- 9.1 Characteristics of an ELT curriculum
  - 9.2 Elements of curriculum
  - 9.3 Curriculum development steps and procedures
  - 9.4 Relation among curriculum, textbooks, teacher's guide and specification grid
  - 9.5 Teaching without a textbook
10. Construction and use of audio and visual aids 10 Marks
- 10.1 Importance
  - 10.2 Types
  - 10.3 Construction
  - 10.4 Use
  - 10.5 No cost and low cost materials
  - 10.6 Use of ICT in ELT

प्रदेश लोक सेवा आयोग, लुम्बिनी प्रदेश

प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत नेपाल शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समुह अंग्रेजी उप-समूहका
अधिकृत स्तर सातौं तहका पदहरूको खुला/ आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

प्रदेश निजामती सेवा अन्तर्गत शिक्षा सेवाका सबै समूह/उपसमूहको सातौं तहका पदहरूमा प्रथम चरणको
लिखित परीक्षाबाट छनौट भएका उम्मेदवारहरूलाई मात्र लिइने सामूहिक परीक्षण (F qnt o Sdrs) को लागि

सामूहिक छलफल (Group Discussion)

यस प्रयोजनको लागि गरिने परीक्षणको पूर्णाङ्क १० र समय ३० मिनेटको हुनेछ जुन नेता विहीन
सामूहिक छलफल (Leaderless Group Discussion) को रूपमा अवलम्बन गरिनेछ । दिइएको प्रश्न वा Topics
का विषयमा पालैपालोसँग निर्दिष्ट समय भित्र समूह बीच छलफल गर्दै प्रत्येक उम्मेदवारले व्यक्तिगत प्रस्तुति
(Individual Presentation) गर्नु पर्नेछ । यस परीक्षणमा मूल्याङ्कनको लागि देहाय अनुसारको समिति रहनेछ :

आयोगका अध्यक्ष वा सदस्य	-अध्यक्ष
आयोगका सदस्य	-सदस्य
दक्ष/विज्ञ (१जना)	-सदस्य

सामूहिक छलफलमा दिइने नमूना प्रश्न वा Topic

उदाहरणको लागि -उर्जा संकट, गरिबी निवारण, स्वास्थ्य बीमा, खाद्य सुरक्षा, प्रतिभा पलायन, प्राविधिक तथा
ब्यावसायिक शिक्षा, शैक्षिक गुणस्तर, महिला हिसा, मानव बेचबिखन रोकथाम आदि जस्ता विषयहरू मध्ये कुनै
एक विषय मात्र दिइनेछ ।

प्रदेश लोक सेवा आयोग, लुम्बिनी प्रदेश
प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवाअन्तर्गत नेपाल शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह नेपाली उपसमूहका
अधिकृत स्तर सातौँ तहका पदहरूको खुला / आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

तृतीय पत्र (Paper III) : Technical Subject

खण्ड (क) — ३० अङ्क

१. नेपाली भाषा

१० अङ्क

- १.१ भाषाको परिभाषा र सामान्य विशेषता
- १.२ भाषाविज्ञान र यसका क्षेत्र
- १.३ भाषाविज्ञानका शाखाहरू (ध्वनिविज्ञान, वर्णविज्ञान, रूपविज्ञान, वाक्यविज्ञान र अर्थविज्ञान) को सामान्य परिचय, विशेषता र प्रयोगको अवस्था
- १.४ भाषाको प्रयोग (प्रयोक्ता, विषय र भूमिका)
- १.५ नेपाली भाषाको उत्पत्ति, विकास र वर्तमान स्थितिको सङ्क्षिप्त परिचय
- १.६ नेपाली भाषाको स्वरूप
  - १.६.१ नेपाली उच्चारण व्यवस्था (स्वर, व्यञ्जन र अक्षर संरचना)
  - १.६.२ कथ्य र लेख्य नेपाली भाषाको भेद तथा अन्तरसम्बन्ध
  - १.६.३ नेपालीका मुख्य मुख्य भाषिका र उपभाषिकाको परिचय (क्षेत्रगत वितरण, रूप र प्रयोग)
  - १.६.४ स्तरीय नेपाली प्रयोगमा भाषिका तथा उपभाषिकाको प्रभाव (शब्दभण्डारका दृष्टिले)
  - १.६.५ नेपाली भाषाको विकासका क्रममा भएका प्रयत्न र आन्दोलनहरू
  - १.६.६ व्याकरण र शब्दकोश निर्माणका प्रयत्नहरू
- १.७ नेपालमा बोलिने प्रमुख भाषाहरू
- १.८ नेपालको भाषानीति (विगतदेखि वर्तमानसम्म)

२. नेपाली साहित्य, साहित्य सिद्धान्त र समालोचना

१० अङ्क

- २.१ नेपाली नाटक
  - २.१.१ नाटक तथा एकाङ्कीको सैद्धान्तिक परिचय, वर्गीकरण र विकासक्रम
  - २.१.२ नेपाली नाटक तथा एकाङ्कीका पूर्ववर्ती र उत्तरवर्ती मुख्य मुख्य रचनाकारहरूका विशेषता तथा प्रवृत्तिहरू
- २.२ नेपाली कथा र उपन्यास
  - २.२.१ कथा तथा उपन्यासको सैद्धान्तिक परिचय, वर्गीकरण र विकासक्रम (मोड र प्रवृत्ति)
  - २.२.२ नेपाली कथा तथा उपन्यासका क्षेत्रका पूर्ववर्ती र आधुनिक स्रष्टाहरूका विशेषता तथा प्रवृत्तिहरू
- २.३ नेपाली कविता र काव्य
  - २.३.१ कविता तथा काव्यको सैद्धान्तिक परिचय, वर्गीकरण र विकासक्रम (मोड र प्रवृत्ति)
  - २.३.२ नेपाली कविता तथा काव्यका क्षेत्रका पूर्ववर्ती तथा उत्तरवर्ती स्रष्टाहरूका विशेषता तथा प्रवृत्तिहरू
- २.४ नेपाली निबन्ध

प्रदेश लोक सेवा आयोग, लुम्बिनी प्रदेश

प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवाअन्तर्गत नेपाल शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह नेपाली उपसमूहका अधिकृत स्तर सातौं तहका पदहरूको खुला / आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

२.४.१ नेपाली निबन्धको सैद्धान्तिक परिचय, वर्गीकरण र विकासक्रम (मोड र प्रवृत्ति)

२.४.२ नेपाली निबन्धको क्षेत्रका पूर्ववर्ती तथा उत्तरवर्ती निबन्धकारका विशेषता तथा प्रवृत्तिहरू

२.५ नेपाली बालसाहित्य

२.५.१ बालसाहित्यको सैद्धान्तिक परिचय, प्रमुख मान्यता, र विकासक्रम (मोड र प्रवृत्ति)

२.५.२ प्रमुख नेपाली बालसाहित्यका स्रष्टाहरू र तिनका विशेषता तथा प्रवृत्तिहरू

२.६ साहित्यशास्त्र र नेपाली समालोचना

२.६.१ पूर्वीय र पाश्चात्य साहित्यको सैद्धान्तिक परिचय, प्रमुख मान्यता, विभिन्न वादहरू, सिद्धान्तहरू र विकासक्रम (मोड र प्रवृत्ति)

२.६.२ समालोचनाको परिचय र नेपाली समालोचनाको विकासक्रम

२.६.३ प्रमुख नेपाली समालोचक र तिनका विशेषताहरू तथा प्रवृत्तिहरू

३. नेपाली भाषाको पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक

१० अङ्क

३.१ भाषा पाठ्यक्रमका विशेषता तथा स्तम्भहरू

३.२ नेपाली भाषा पाठ्यक्रमको विकासक्रम (वि.सं.२०२८ अघि र पछि)

३.३ पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक निर्माणका सिद्धान्तहरू र प्रयोग

३.४ विद्यालय तहका पाठ्यक्रमहरू

३.४.१ प्राथमिक, निम्नमाध्यमिक र माध्यमिक पाठ्यक्रम

३.४.२ उक्त पाठ्यक्रमका उद्देश्य, क्षेत्र, क्रम र विधागत स्पष्टीकरण

३.४.३ पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, परीक्षण, कार्यान्वयन एवं मूल्याङ्कन प्रक्रिया

३.४.४ स्थानीय पाठ्यक्रम

खण्ड (ख) - ३० अङ्क

४. रचना प्रक्रिया र अभिव्यक्ति प्रणाली

१० अङ्क

४.१ अनुच्छेद लेखन, टिप्पणी लेखन र प्रतिवेदन लेखन

४.२ अनुलेखन (दिइएको अनुच्छेदलाई विषय, प्रसङ्ग, तर्क र औचित्यका दृष्टिले विभिन्न छोटो छोटो अनुच्छेद बनाउने सिप) ।

४.३ पत्रलेखन (विभिन्न प्रयोजन र परियोजनाका लागि आवश्यक प्रारूप, कार्यालयीय पत्र, सूचना, विज्ञापन, सम्झौता पत्र आदि लेखे र प्रारूप तयार गर्ने काम तथा सिप) ।

४.४ प्रविधि (रेखाङ्कन, प्रारूपको तयारी, सम्पादन आदि काममा आधुनिक प्रविधिको उपयोग गर्ने ज्ञान र सिप) ।

४.५ साहित्यका विभिन्न विधा र विभिन्न क्षेत्रसँग सम्बन्धित कृतिहरूको समीक्षा ।

५. सम्पादन र अनुवाद

१० अङ्क

प्रदेश लोक सेवा आयोग, लुम्बिनी प्रदेश

प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवाअन्तर्गत नेपाल शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह नेपाली उपसमूहका अधिकृत स्तर सातौँ तहका पदहरूको खुला / आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

५.१ पाण्डुलिपिको सम्पादन / भौतिक पक्ष

- ५.१.१ मुखपृष्ठ (सम्बद्ध र आकर्षक)
- ५.१.२ मुद्रण (अक्षरको रङ्ग, साइज, शुद्धता र पठनीयता)
- ५.१.३ कागज (रङ्ग र गुणस्तर)
- ५.१.४ जिल्दा (साधारण र अन्य)
- ५.१.५ सिलाइ (स्टिचिङ्ग, धागोको र अन्य)

५.२ पाण्डुलिपिको सम्पादन/विषयवस्तु

- ५.२.१ पाठ्यवस्तु, चित्र, रेखा, अभ्यास र यिनीहरूको बन्धमा सम्बन्ध स्थापना
- ५.२.२ शिक्षकलाई निर्देशन, विशेषांश टिप्पणी र सूचना, विद्यार्थीलाई निर्देशन
- ५.२.३ भूमिका, नयाँ तथा कठिन शब्दहरूको सूची, प्राविधिक तथा पारिभाषिक शब्दहरूको अर्थ ।
- ५.२.४ मानक शब्दावलीको प्रयोग र शुद्धता
- ५.२.५ मूलकृतिको पठन
- ५.२.६ अनुवाद सिद्धान्त
- ५.२.७ अनुवाद गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरू
- ५.२.८ शब्दभण्डार समानान्तर शब्दको चयन
- ५.२.९ सम्पादन र पुनरावलोकन

६. शोध/अनुसन्धान

१० अङ्क

- ६.१ शोध/अनुसन्धानको परिचय, विशेषता र प्रयोजन
- ६.२ शोधका चरणहरू
- ६.३ शोधप्रस्ताव, परिचय, विशेषता र अङ्गहरू
- ६.४ शोधका विधिहरू
- ६.५ शोधमा उद्धरणको प्रयोग
- ६.६ शोध प्रतिवेदन र अध्ययन प्रतिवेदनको रूपरेखा
- ६.७ सन्दर्भाङ्कन (एपिए र एमएलए ढाँचामा कोष्ठकीय टिप्पणी, पादटिप्पणी र सन्दर्भसामग्री)
- ६.८ कार्यमूलक अनुसन्धान

खण्ड (ग) - २० अङ्क

७. भाषाशिक्षण र नेपाली भाषा

१० अङ्क

- ७.१ भाषाशिक्षणको परिचय, आवश्यकता र उपादेयता
- ७.२ भाषाशिक्षणका आधारभूत सिद्धान्तहरू
- ७.३ भाषिक सिप र तिनका क्रियाकलापहरू
- ७.४ नेपाली भाषाशिक्षण सन्दर्भ

प्रदेश लोक सेवा आयोग, लुम्बिनी प्रदेश

प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवाअन्तर्गत नेपाल शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह नेपाली उपसमूहका अधिकृत स्तर सातौँ तहका पदहरूको खुला / आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

७.४.१ पहिलो र दोस्रो भाषाशिक्षणका रूपमा नेपाली भाषाशिक्षण

७.४.२ राष्ट्रभाषाका रूपमा नेपाली भाषाशिक्षण

७.४.३ विदेशी भाषाका रूपमा नेपाली भाषाशिक्षण

७.४.४ बहुभाषिक कक्षामा नेपाली भाषाशिक्षण

७.५ विधाशिक्षण

७.५.१ भाषिक सिपहरूको शिक्षण (सुनाइ, बोलाइ, पढाइ र लेखाइ)

७.५.२ गद्यशिक्षण

७.५.३ पद्यशिक्षण

७.५.४ रूपकशिक्षण

द. व्याकरण शिक्षण र नेपाली व्याकरण

१० अङ्क

द.१ नेपाली वर्णविन्यास

द.२ शब्दभण्डार

द.३ पदवर्ग अवधारणा, वर्गीकरण र प्रयोग

द.४ रूपायन र व्युत्पादन प्रक्रिया तथा प्रयोग

द.५ प्राविधिक शब्दहरू, अर्थ निर्धारण र भाषान्तरण

द.६ शब्दनिर्माणका प्रक्रिया (सर्ग प्रक्रिया, समास, द्वित्व र सन्धि प्रक्रिया)

द.७ पदसङ्गति (लिङ्ग, वचन, पुरुष र आदरार्थीको प्रयोग)

द.८ काल, पक्ष र भाव

द.९ धातु / क्रिया (सामान्य र प्रेरणार्थक)

द.१० वाच्य र ध्रुवीयता

द.११ कारक, विभक्ति र यिनीहरूको प्रयोग

द.१२ उक्ति परिवर्तन

द.१३ वाक्य, वर्गीकरण, विश्लेषण / संक्षेपण

द.१४ व्याकरण शिक्षणका विधिहरू (निगमन, आगमन, पाठ्यपुस्तक र भाषासंसर्ग विधि)

खण्ड (घ) — २० अङ्क

९. शिक्षणयोजना र शिक्षणसामग्री

१० अङ्क

९.१ योजनाको परिचय, अङ्कहरू, योजना निर्माणका लागि पूर्वाधारहरू

९.२ दैनिक योजना, एकाइ योजना र वार्षिक योजना परिचय र प्रयोग

९.३ शिक्षणसामग्रीको परिचय, वर्गीकरण र उपयोगिता

९.४ भाषाशिक्षणमा उपयोग हुने आधारभूत शिक्षणसामग्री र तिनीहरूको प्रयोग गर्ने तरिका र उपयोगिता

१०. भाषिक मूल्याङ्कन

१० अङ्क

प्रदेश लोक सेवा आयोग, लुम्बिनी प्रदेश

प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवाअन्तर्गत नेपाल शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह नेपाली उपसमूहका अधिकृत स्तर सातौं तहका पदहरूको खुला / आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

- १०.१ मूल्याङ्कनको परिचय, भाषिक मूल्याङ्कनका सिद्धान्तहरू
- १०.२ भाषिक मूल्याङ्कनका साधन तथा उपायहरू
- १०.३ विशिष्टीकरण तालिकाको परिचय र उपयोग
- १०.४ विभिन्न प्रयोजनका लागि प्रश्न निर्माण र प्रयोग

प्रदेश निजामती सेवा अन्तर्गत शिक्षा सेवाका सबै समूह/उपसमूहको सातौं तहका पदहरूमा प्रथम चरणको लिखित परीक्षाबाट छनौट भएका उम्मेदवारहरूलाई मात्र लिइने सामूहिक परीक्षण (Final Oral Exams) को लागि

सामूहिक छलफल (Group Discussion)

यस प्रयोजनको लागि गरिने परीक्षणको पूर्णाङ्क १० र समय ३० मिनेटको हुने छ जुन नेताविहीन सामूहिक छलफल (Leaderless Group Discussion) को रूपमा अवलम्बन गरिने छ । दिइएको प्रश्न वा Topics का विषयमा पालैपालोसँग निर्दिष्ट समयभित्र समूहबिच छलफल गर्दै प्रत्येक उम्मेदवारले व्यक्तिगत प्रस्तुति (Individual Presentation) गर्नुपर्ने छ । यस परीक्षणमा मूल्याङ्कनको लागि देहाय अनुसारको समिति रहने छ :

आयोगका अध्यक्ष वा सदस्य	-अध्यक्ष
आयोगका सदस्य	-सदस्य
दक्ष/विज्ञ (१ जना)	-सदस्य

सामूहिक छलफलमा दिइने नमुना प्रश्न वा Topic

उदाहरणको लागि उर्जा सङ्कट, गरिबी निवारण, स्वास्थ्य बीमा, खाद्य सुरक्षा, प्रतिभा पलायन, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा, शैक्षिक गुणस्तर, महिला हिंसा, मानव बेचबिखन रोकथाम आदि जस्ता विषयहरूमध्ये कुनै एक विषय मात्र दिइने छ ।

प्रदेश लोक सेवा आयोग, लुम्बिनी प्रदेश
प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत नेपाल शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह सामाजिक शिक्षा उप
समूहका अधिकृत स्तर सातौं तहका पदहरूको खुला/ आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

तृतीय पत्र (Paper III) : Technical Subject

Section A - 30 Marks

१. सामाजिक अध्ययन (Social Studies) को परिचय: १० अंक
- १.१ अवधारणा, आवश्यकता, महत्व र क्षेत्र
१.२ लक्ष्य, उद्देश्य र अन्य विषयसंग यसको सम्बन्ध
१.३ सामाजिक अध्ययन र सामाजिक विज्ञान बीच भिन्नता
१.४ नेपालमा सामाजिक अध्ययनको विकासक्रम र वर्तमान स्थिति
१.५ सामाजिक अध्ययन शिक्षणका मूल्यहरू
२. सामाजिक अध्ययन पाठ्यक्रमका आधारहरू १० अंक
- २.१ सामाजिक विज्ञानहरू
२.२ सामाजिक चाहना
२.३ बाल मनोविज्ञान
२.४ सामाजिक अध्ययनको नविन प्रवृत्ति
३. सामाजिक अध्ययनमा विषयवस्तुको संगठन: १० अंक
- ३.१ मुख्य विषयको रूपमा (As a core subject)
३.२ एक छुट्टै विषयको रूपमा (As a separate subject)
३.३ एकीकृत विषयको रूपमा (As an integrated subject)

Section B - 30 Marks

४. सामाजिक अध्ययनका सीपहरू १० अंक
- ४.१ वाचन सीपहरू (Reading Skills) र लेखन सीपहरू (Writing Skills)
४.२ बौद्धिक सीपहरू (Intellectual Skills)
४.३ सामाजिक सीपहरू (Social Skills)
५. सामाजिक अध्ययनको शैक्षणिक रणनीतिहरू (Teaching Strategies of Social Studies) १० अंक
- ५.१ शैक्षणिक योजनाहरू (Instructional plans)— किसिम, महत्व र प्रयोग
५.२ शिक्षण विधिहरू (Teaching methods) — किसिम, महत्व र प्रयोग
५.३ शिक्षण प्रविधिहरू (Teaching techniques) — किसिम, महत्व र प्रयोग
५.४ शिक्षण सामग्रीहरू (Teaching materials) — किसिम, महत्व र प्रयोग
५.५ सामाजिक अध्ययनको रणनीतिको नयाँ अभ्यास (New practices of Social Studies Strategies)
५.६ सामाजिक अध्ययनमा स्थानीयता शिक्षा (Localization Education in Social Study)
६. सामाजिक अध्ययनको मूल्याङ्कन (Evaluation of Social Studies) १० अंक
- ६.१ परीक्षा र मूल्याङ्कनका साधनहरू र सीप परीक्षणका उपायहरू

प्रदेश लोक सेवा आयोग, लुम्बिनी प्रदेश

प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत नेपाल शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह सामाजिक शिक्षा उप समूहका अधिकृत स्तर सातौं तहका पदहरूको खुला/ आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

- ६.२ अभिलेखन तथा अभिलेखको प्रयोग, महत्व र उपयोगिता
- ६.३ नैतिक आचरण र सामाजिक विकासमा लेखाजोखा र मूल्याङ्कको महत्व
- ६.४ सामाजिक अध्ययन मूल्याङ्कनका असल अभ्यास (Good practices)

Section C - 20 Marks

७. सामाजिक अध्ययन र समुदायबीच अन्तर्सम्बन्ध (Inter-relationship between Social Studies and community) १० अंक

- ७.१ समुदाय ज्ञानको भण्डार एवम् प्रयोगशाला
- ७.२ समुदायमा सामाजिक अध्ययनको प्रभाव
- ७.३ शैक्षिक भ्रमण एवम् स्थानीय स्रोत व्यक्ति

८. सामाजिक अध्ययनमा समसामयिक सामाजिक घटनाहरूको अध्ययन १० अंक

- ८.१ समसामयिक घटनाहरू र सामाजिक अध्ययन विषयको अध्ययन—अध्यापनबीच सम्बन्ध
- ८.२ समसामयिक घटनाहरूमा सामाजिक अध्ययन विषयको अध्ययन—अध्यापनको भूमिका
- ८.३ सामाजिक अध्ययन विषयको अध्ययन—अध्यापनको भूमिका
- ८.४ कक्षा कोठामा समसामयिक घटनाहरू अध्यापन गराउने प्रक्रिया एवम् सामग्रीहरू

Section D - 20 Marks

९. विद्यालयस्तरीय सामाजिक अध्ययनको पाठ्यक्रम विश्लेषण (कक्षा १ देखि १२ सम्म) १० अंक

- ९.१ पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक र शिक्षा निर्देशिका
  - ९.१.१ पाठ्यक्रमको उद्देश्य, क्षेत्र र क्रमको विश्लेषण
  - ९.१.२ पाठ्यपुस्तकको भौतिक एवम् प्राज्ञिक पक्षको विश्लेषण
  - ९.१.३ शिक्षक निर्देशिकाको उपयोगिता
- ९.२ सामाजिक अध्ययनको पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक र पाठ्यसामग्रीहरू निर्माण, विकास र वितरण प्रक्रिया
  - ९.२.१ पाठ्यक्रम विकास केन्द्रको सामान्य परिचय र कार्य
  - ९.२.२ पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक विकास प्रक्रिया
  - ९.२.३ पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक र पाठ्यसामग्रीहरू वितरण प्रक्रिया
- ९.३ पाठ्यक्रम कार्यान्वयन:समस्या र समाधानका उपाय
  - ९.३.१ विषय र पाठ्यघण्टा
  - ९.३.२ शिक्षक प्रशिक्षण
  - ९.३.३ अध्ययन-अध्यापन, मूल्याङ्कन, अभिलेखन र प्रतिवेदन
- ९.४ सामाजिक अध्ययनको पाठ्यक्रम सम्बन्धी मुद्दाहरू

१०. नेपालमा विद्यालयस्तरीय सामाजिक अध्ययनको पाठ्यक्रम सम्बन्धी अध्ययन—अनुसन्धानबारे सामान्य जानकारी १० अंक

प्रदेश लोक सेवा आयोग, लुम्बिनी प्रदेश

प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत नेपाल शिक्षा सेवा, शिक्षा प्रशासन समूह सामाजिक शिक्षा उप समूहका अधिकृत स्तर सातौं तहका पदहरूको खुला/ आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

प्रदेश निजामती सेवा अन्तर्गत शिक्षा सेवाका सबै समूह/उपसमूहको सातौं तहका पदहरूमा प्रथम चरणको लिखित परीक्षाबाट छनौट भएका उम्मेदवारहरूलाई मात्र लिइने सामूहिक परीक्षण (F q t o S d r s) को लागि

सामूहिक छलफल (Group Discussion)

यस प्रयोजनको लागि गरिने परीक्षणको पूर्णाङ्क १० र समय ३० मिनेटको हुनेछ जुन नेता विहीन सामूहिक छलफल (Leaderless Group Discussion) को रूपमा अवलम्बन गरिनेछ । दिइएको प्रश्न वा Topics का विषयमा पालैपालोसँग निर्दिष्ट समय भित्र समूह बीच छलफल गर्दै प्रत्येक उम्मेदवारले व्यक्तिगत प्रस्तुति (Individual Presentation) गर्नु पर्नेछ । यस परीक्षणमा मूल्याङ्कनको लागि देहाय अनुसारको समिति रहनेछ :

आयोगका अध्यक्ष वा सदस्य	-अध्यक्ष
आयोगका सदस्य	-सदस्य
दक्ष/विज्ञ (१ जना)	-सदस्य

सामूहिक छलफलमा दिइने नमूना प्रश्न वा Topic

उदाहरणको लागि -उर्जा संकट, गरिबी निवारण, स्वास्थ्य बीमा, खाद्य सुरक्षा, प्रतिभा पलायन, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा, शैक्षिक गुणस्तर, महिला हिंसा, मानव बेचबिखन रोकथाम आदि जस्ता Topic मध्ये कुनै एक Topic मात्र दिइनेछ ।

प्रदेश लोक सेवा आयोग, लुम्बिनी प्रदेश

प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत स्वास्थ्य सेवा, हेल्थ इन्स्पेक्सन समूहका

अधिकृतस्तर सातौं तहका पदहरूको खुला/आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

पाठ्यक्रमको रूपरेखा :- यस पाठ्यक्रम योजनालाई दुई चरणमा विभाजन गरिएको छ :

प्रथम चरण :- लिखित परीक्षा (Written Examination)

पूर्णाङ्क :- २००

द्वितीय चरण:- क) सामूहिक परीक्षण (Group Test) र अन्तर्वार्ता (Interview)

पूर्णाङ्क :- ४०

परीक्षा योजना (Examination Scheme)

प्रथम चरण :- लिखित परीक्षा (Written Examination)

पूर्णाङ्क :- २००

पत्र	विषय	पूर्णाङ्क	उत्तिर्णाङ्क	परीक्षया प्रणाली	प्रश्नसंख्या X अङ्कभार	समय
प्रथम	हेल्थ इन्स्पेक्सन Health Inspection	१००	४०	वस्तुगत बहुवैकल्पिक (MCQs)	१००X१ = १००	१ घण्टा १५ मिनेट
द्वितीय	प्राविधिक विषय Technical Subject	१००	४०	विषयगत (Subjective)	१०X१० = १००	३ घण्टा

द्वितीय चरण : सामूहिक परीक्षण (Group Test) र अन्तर्वार्ता (Interview)

पूर्णाङ्क :- ४०

विषय	पूर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली	समय
सामूहिक परीक्षण (Group Test)	१०	सामूहिक छलफल (Group Discussion)	३० मिनेट
बोर्ड अन्तर्वार्ता (Board Interview)	३०	मौलिक	-

द्रष्टव्य :

१०. लिखित परीक्षको माध्यम भाषा नेपाली वा अंग्रेजी अथवा नेपाली र अंग्रेजी दुबै हुनेछ ।

११. पाठ्यक्रमको प्रथम र द्वितीय पत्रको विषयवस्तु फरक फरक हुनेछन ।

१२. प्रथम तथा द्वितीय पत्रहरूबाट सोधिने प्रश्नसंख्या निम्नसार हुनेछ :

प्रथम पत्रका एकाई	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२
प्रश्न संख्या	५	२०	१०	५	५	२०	५	५	५	१०	५	५
द्वितीय पत्रका खण्ड	A			B			D					
द्वितीय पत्रका एकाई	१	२	३	४			५					
प्रश्न संख्या	१	२	३	२			२					

१३. वस्तुगत बहुवैकल्पिक (Multiple Choice) प्रश्नहरूको गलत उत्तर दिएमा प्रत्येक गलत उत्तर वापत २० प्रतिशत अङ्क कट्टा गरिनेछ । तर उत्तर नदिएमा त्यस वापत अङ्क दिइनेछैन र अङ्क कट्टा पनि गरिनेछैन ।

१४. बहुवैकल्पिक प्रश्नहरू हुने परीक्षामा कुनै प्रकारको Memory युक्त विद्युतीय उपकरण जस्तै मोबाइल फोन, क्याल्कुलेटर (Calculator), Smart घडी जस्ता वस्तुहरू प्रयोग गर्न पाइने छैन ।

१५. विषयगत प्रश्नहरूको हकमा तोकिएका १० अङ्कका प्रश्नहरूको हकमा १० अङ्कको एउटा लामो प्रश्न अन्तर्गत दुई वा बढी भाग (Two or more parts of a single question) वा एउटा प्रश्न अन्तर्गत दुई वा बढी टिप्पणीहरू (Short notes) सोध्न सकिनेछ ।

१६. द्वितीय पत्रमा (विषयगत प्रश्न हुनेका हकमा) प्रत्येक खण्डका लागि छुट्टाछुट्टै उत्तरपुस्तिकाहरू हुनेछन । परीक्षार्थीले प्रत्येक खण्डका प्रश्नहरूको उत्तर सोहीखण्डको उत्तरपुस्तिकामा लेख्नुपर्नेछ ।

१७. यस पाठ्यक्रम योजना अन्तर्गतका पत्र/विषयका विषयवस्तुमा जेसुकै लेखिएको भए तापनि पाठ्यक्रममा परेका कानुन, ऐन, नियम तथा नीतिहरू यो पाठ्यक्रम स्वीकृत हुँदाका बखत कायम रहेकालाई यस पाठ्यक्रममा परेको सम्झनुपर्नेछ

१८. प्रथम चरणको परीक्षाबाट छनौट भएका उम्मेदवारहरूलाई मात्र द्वितीय चरणको परीक्षामा सम्मिलित गराइनेछ ।

१९. पाठ्यक्रम लागु मिति:-

प्रदेश लोक सेवा आयोग, लुम्बिनी प्रदेश
प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत स्वास्थ्य सेवा, हेल्थ इन्स्पेक्सन समूहका
अधिकृतस्तर सातौं तहका पदहरूको खुला/आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम
प्रथम पत्र (Paper I): हेल्थ इन्स्पेक्सन सम्बन्धी

1. Health and Public Health	5
1.1. Meaning and concept of health and disease, Factors that influence health, Dimension of disease, Measurement of health, disease and well being	
1.2. Public health concept, Historical development and changing concept	
2. Health Planning and Management.	20
2.1. Approaches, models, methods and practices	
2.2. Need assessment, planning cycle, Planning, monitoring and evaluation	
2.3. Strategic and operational planning	
2.4. Inventory management	
2.5. Drug management	
2.6. Financial management	
2.7. Health economics, Health care financing: Basic concepts and economic evaluation of health care services	
2.8. Health care need assessment	
2.9. Health care management in federal system	
2.10. Quality assurance in health care	
3. General Epidemiology	10
3.1. Definition, concepts, approaches, aims, and use of epidemiology	
3.2. Epidemiological methods, Incidence, Prevalence, association and causation, disease prevention and control	
3.3. Epidemiology of communicable and non-communicable diseases	
3.4. Dynamics of disease transmission	
3.5. Investigation of an epidemics	
3.6. Screening of diseases	
3.7. Health indicators	
4. Health Statistics	5
4.1. Sources of health information, Health information system	
4.2. Tabulation, graphic and diagrammatic presentation of data	
4.3. Statistical methods; Measures of central tendency, Measures of variability	
4.4. Sampling size, Sampling survey and test of significance, correlation and regression	
5. Demography	5
5.1. Population trends-world, national and Lumbini province	
5.2. Measures of population dynamics	
5.3. Factors affecting fertility, mortality and migration	
5.4. Urbanization, Life expectation	
6. Applied Epidemiology and Disease Control	20
6.1. Epidemiology, Prevention and control of communicable diseases including: Measles, Diphtheria, Whooping cough, Acute respiratory tract infection, Rubella, Mumps, Influenza, Tuberculosis, Viral hepatitis, Food poisoning, Typhoid fever, Intestinal worms, Acute diarrheal diseases, Filariasis, Leishmaniasis, Malaria, Japanese encephalitis, Rabies, Tetanus, Trachoma, Leprosy, STD, HIV/AIDS and COVID-19	
6.2. Prevention and control of non-communicable diseases	
6.3. Prevention and control measures of Sickle Cell Anemia and Thalassemia	
6.4. Concept of Control, elimination and eradication of diseases	

- 7. Food and Nutrition** 5
- 7.1. Nutritional profiles: National and lumbini province
  - 7.2. Nutritional problems: National and lumbini province
  - 7.3. Assessment of nutritional status
  - 7.4. Food toxication, additives and fortification;
- 8. Environmental Health** 5
- 8.1. Management and control of basic and fundamental factors; Water, Air, Lighting, Noise, Housing
  - 8.2. Solid waste management
  - 8.3. Health care waste management
  - 8.4. Excreta disposal and control
  - 8.5. Medical entomology-Mosquito, housefly, sand fly, lice, fleas, bugs etc. control
  - 8.6. Insecticides safe use and resistance
  - 8.7. Rodents control
  - 8.8. Climate change and its impact on health
- 9. Occupational Health and safety** 5
- 9.1. Occupational environment and safety
  - 9.2. Occupational hazards
  - 9.3. Management and prevention of occupational hazards
  - 9.4. Measures for general health protection of workers
  - 9.5. Health ergonomics
- 10. Health Education and Health Promotion.** 10
- 10.1. Concept, Objectives and principles and their importance
  - 10.2. Methods of health education
  - 10.3. Health education medias and production
  - 10.4. Behavior changes communication (BCC)
  - 10.5. Risk communication and community engagement
  - 10.6. Community organization and participation
  - 10.7. Information, Education and Communication (IEC): concepts and importance
  - 10.8. School health program: concepts, areas and importance
- 11. Primary Health Care (PHC), Basic Health Care Services (BHCS), Millennium Development Goals (MDGs) and Sustainable Development Goal (SDGs)** 5
- 11.1. Concept
  - 11.2. Components
  - 11.3. Status and Prospects
- 12. International Health** 5
- 12.1. External development partners and their priorities
  - 12.2. UN agencies: WHO, UNICEF, UNDP, UNFPA, UNAIDS
  - 12.3. World Bank , International Monetary Fund (IMF) and Asian Development Bank
  - 12.4. Bilateral agencies working in Nepal: USAID, JICA, GTZ, DFID, SDC, CIDA, AUSAID, NORAD, FINIDA, KOIKA

*****

प्रदेश लोक सेवा आयोग, लुम्बिनी प्रदेश
प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत स्वास्थ्य सेवा, हेल्थ ईन्स्पेक्सन समूहका अधिकृत
स्तर सातौं तहका पदहरूको खुला/ आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

द्वितीय पत्र (Paper II) : Technical Subject

Section A- 30 Marks

- 1. Health Policies Issues** **10 marks**
- 1.1 National Health Policy, 2076
  - 1.2 Lumbini Provincial Health Policy, 2077
  - 1.3 National Population Policy, 2071
  - 1.4 Nepal Health Sector Strategic Plan (2023-2030)
  - 1.5 Health Sector in National and Lumbini Provincial current periodic plan
- 2. Health Issues and Regulations** **20 Marks**
- 2.1 The Constitution of Nepal (From Part 1 to 5, 20 and 26 and Schedules)
  - 2.2 Health act, 2053 and Health regulation, 2054
  - 2.3 Public health service act, 2075 and Public health service regulation, 2077
  - 2.4 Local government operation act, 2074
  - 2.5 Economic procedure and financial accountability act, 2076
  - 2.6 Economic procedure and financial accountability regulation, 2077
  - 2.7 Public procurement act, 2063
  - 2.8 Public procurement regulation, 2064
  - 2.9 Current financial administration regulation
  - 2.10 Health service in federal context
  - 2.11 Health and human right
  - 2.12 Professional council and related regulations
  - 2.13 Ethical issues in health

Section B- 50 Marks

- 3. Introduction, Objectives, Strategies, Targets and Current Status of National Health programs.** **30 mark**
- 3.1 Family Planning, Safe Motherhood, Immunization Program, Nutrition, Integrated Management of Neonatal and Childhood Illness (IMNCI), Malaria, Tuberculosis, Leprosy, Sexually transmitted Infections (STI) and HIV/AIDS
  - 3.2 National and provincial health training center: basic, refresher and other continuous medical education programme
  - 3.3 National Health Education Information and Communication Center: Critical over view of functions and roles
  - 3.4 Development of National, Provincial District and Local level Health Profiles
  - 3.5 Female Community Health Volunteers Programme (FCHV)
  - 3.6 Primary Health Care Out-reach clinic Programme (PHC-ORC)
  - 3.7 Disaster Management and Early Warning and Reporting System(EWARS)
  - 3.8 Health Economics and Health Care Financing (HEHCF)
  - 3.9 Health Information System: LMIS, DHIS, HMIS and HuRIC
  - 3.10 Mental Health and Psycho-social Programme

प्रदेश लोक सेवा आयोग, लुम्बिनी प्रदेश

प्रदेश निजामती सेवा तथा स्थानीय सरकारी सेवा अन्तर्गत स्वास्थ्य सेवा, हेल्थ ईन्स्पेक्सन समूहका अधिकृत स्तर सातौं तहका पदहरूको खुला/ आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

4. Management of Public Health Programme in the Province, District and Local level with Special Reference to. 20 Marks

- 4.1 Family Planning, Safe Motherhood, Immunization Program, Nutrition, Integrated Management of Neonatal and Childhood Illness (IMNCI), Malaria, Kala-azar, J.E, Dengue and other Vector borne diseases, Tuberculosis, Leprosy, Sexual transmission diseases (STD) and HIV/AIDS.
- 4.2 Training activities provincial and local level;
- 4.3 Health education, information and communication activities in the provincial and local level.
- 4.4 Management of Camps, Public health campaigns and Health screening programs

Section C- 20 Marks

5. Management Issues in Nepal Health Services 20 Marks

- 5.1 Personnel management: concept, principles, nature
- 5.2 Human resource management: concept, functions and different aspects
- 5.3 Community organization: Concepts, principles and process
- 5.4 Supervision, monitoring and evaluation of health care system: Principles, practice and importance
- 5.5 Provincial and Local level inter and intra-sectoral coordination in health services
- 5.6 Indigenous and traditional health care system including Ayurveda and othersystem: Concepts, status and their analytical study
- 5.7 Analytical study of organizational structure and function of Ministry of Health and Population, Provincial health ministry and local level health organization

सामूहिक छलफल (Group Discussion)

यस प्रयोजनको लागि गरिने परीक्षणको पूर्णाङ्क १० र समय ३० मिनेटको हुनेछ जुन नेता विहीन सामूहिक छलफल (Leaderless Group Discussion) को रूपमा अवलम्बन गरिनेछ । दिइएको प्रश्न वा Topics का विषयमा पालैपालोसँग निर्दिष्ट समय भित्र समूह बीच छलफल गर्दै प्रत्येक उम्मेदवारले व्यक्तिगत प्रस्तुति (Individual Presentation) गर्नु पर्नेछ । यस परीक्षणमा मूल्याङ्कनको लागि देहाय अनुसारको समिति रहनेछ :

आयोगका अध्यक्ष वा सदस्य	-अध्यक्ष
आयोगका सदस्य	-सदस्य
दक्ष/विज्ञ (१जना)	-सदस्य

सामूहिक छलफलमा दिइने नमूना प्रश्न वा Topic

उदाहरणको लागि -उर्जा संकट, गरिबी निवारण, स्वास्थ्य बीमा, खाद्य सुरक्षा, प्रतिभा पलायन, प्राविधिक तथा ब्यावसायिक शिक्षा, शैक्षिक गुणस्तर, महिला हिंसा, मानव बेचबिखन रोकथाम आदि जस्ता विषयहरू मध्ये कुनै एक विषय मात्र दिइनेछ ।